

СТРУКТУРНІ ЗМІНИ В ЕКСПОРТІ ПОСЛУГ З ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Михайло Потокий, Вікторія Гуменюк, Юлія Сенік

*Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка,
кафедра географії та методики її навчання,
Potokiy58@gmail.com*

Розглянуто питання, пов'язані з змінами в структурі експорту послуг з Тернопільської області. Проаналізовано абсолютні та відносні показники експорту послуг, окреслено деякі територіальні зміни у експорті послуг.

Ключові слова: *зовнішньоекономічна діяльність, експорт, послуги, структура послуг.*

За період з 2005 року загальний обсяг експорту послуг зріз у 12 разів – з 4,4 млн. дол. до 57,8 млн. дол.

У 2014 році підприємствами і закладами Тернопільської області було надано іноземним компаніям послуг на загальну суму 55,888 млн. доларів США, у тому числі: послуг з переробки матеріальних ресурсів 35,899 (або 64,2%), транспортних послуг – 10,723 (або 19,2%), із них 10,454 – автомобільним транспортом (97,5%), послуг, пов'язаних із подорожами (12,4%) послуг у сфері телекомунікації, комп'ютерних та інформаційних послуги – 1,987 (3,6%), ділових послуг – 0,335 (0,6%). Зовнішньоторговельні операції здійснювалися із 100 країнами світу.

У 2016 році експорт послуг склав 79,942 мільйони доларів, що на 83,9% більше, аніж у 2015 р. Зовнішньоторговельні операції послугами область здійснювала із 103 країнами світу.

У 2017 р. експорт послуг впав до 57,8139 мільйонів доларів, що на 27,7% менше за показник у 2016 р. Зовнішньоторговельні операції послугами область здійснювала із 95 країнами світу.

Таблиця 1

Динаміка обсягів експорту послуг в Тернопільській області*, млн. дол.

Роки											
2005	2006	2007	2008	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
4,402	6,530	8,020	10,069	7,922	8,647	13,850	58,320	55,888	43,746	79,942	57,8139

*) За даними Головного управління статистики у Тернопільській області

Таблиця 2

Динаміка обсягів експорту послуг в окремих регіонах України*, млн. дол.

Регіон	Роки							
	2013		2015		2016		2017	
	обсяг	частка	обсяг	частка	обсяг	частка		
Україна	14233,2	-	9726,7	-	9868,0	-	10714,4	-
Тернопільська область	58,3	0,48	43,5	0,45	79,9	0,81	57,8	0,5
Івано-Франківська область	68,5	0,48	45,4	0,47	53,9	0,54	54,7	0,5
Львівська область	395,7	2,78	369,7	3,80	393,7	3,99	471,1	4,4
Рівненська область	65,5	0,46	21,9	0,22	28,9	0,29	36,2	0,3
Хмельницька область	40,3	0,28	22,5	0,23	19,8	0,20	26,8	0,3
Чернівецька область	17,0	0,12	20,5	0,21	20,4	0,21	25,0	0,2

*) За даними Головного управління статистики у Тернопільській області

У 2014 р. питома вага Тернопільської області у загальнодержавному експорті послуг складала 0,5%, в імпорті – 0,1, у 2016 р. – 0,8 і 0,1% відповідно, у 2017 р. – 0,5% і 0,2% (таблиця 2).

У 2014 р. основу структури зовнішніх послуг склали послуги з переробки матеріальних ресурсів (усього надано послуг на суму 35,9 мільйонів доларів, зокрема послуги з переробки товарів за кордоном з давальницької сировини), транспортні послуги (10,723 мільйони доларів), послуги, пов'язані із подорожами (їх надано на загальну суму 6,942 мільйонів доларів), послуги у сфері телекомунікацій (їх було надано на суму 1,988 мільйонів доларів) та ділові послуги (всього на суму 335,9 тисяч доларів).

У 2017 р. переважали послуги з переробки матеріальної сировини, транспортні послуги, послуги, пов'язані із подорожами.

Таблиця 3

*Динаміка структури експорту послуг**

Вид послуги	Роки			
	2014		2017	
	тисяч доларів	у % до загального обсягу	тисяч доларів	у % до загального обсягу
Послуги з переробки матеріальної сировини	35899,0	64,2	36381,6	62,9
Послуги з ремонту та технічного обслуговування, що не віднесені до інших категорій	-	-	-	-
Транспортні послуги	10723,2	19,2	10773,4	18,6
Послуги, пов'язані із подорожами	6942,3	12,4	7859,6	13,6
Послуги з будівництва	-	-	-	-
Послуги у сфері телекомунікацій, комп'ютерні та інформаційні послуги	1987,8	3,6	2211,2	3,8
Ділові послуги	335,9	0,6	156,1	0,3
Усього	55888,1	100,0	79941,6	100,0

*) За даними Головного управління статистики у Тернопільській області [8]

Експорт послуг з переробки мінеральної сировини. У 2014 р. підприємствами і закладами Тернопільської області було надано послуг даного виду на 35,899 млн. дол., у 2016 р. – 26,261 млн. дол., у 2017 р. – 36,3816 млн. дол.

Таблиця 4

Динаміка експорту послуг з переробки мінеральної сировини, млн. дол.*

Роки									
2013		2014		2015		2016		2017	
усього	в країні ЄС	усього	в країні ЄС	усього	в країні ЄС	усього	в країні ЄС	усього	в країні ЄС
41,629	40,653	35,899	34,962	26,400	26,599	26,261	25,6261	36,3816	35,5419

*) За даними Головного управління статистики у Тернопільській області

У 2014 р. послуги надавалися шістьом країнам: Польщі (94%), Естонії (2,5%), Швейцарії (2,5%), Бельгії (0,6%), Франції (0,3%) і США (0,2%).

У 2017 р. такі послуги надавалися сімом країнам. На Польщу припадало 94,6%, на Швейцарію – 2,3%, Естонію – 2,2%, Бельгію – 0,7%, Францію – 0,1%, решта – на Румунію й Угорщину.

Експорт послуг з ремонту та технічного обслуговування, що не віднесені до інших категорій.

У 2014 р. цей вид послуг у експорті послуг був відсутній. У 2016 р. його обсяги становили 209,8 тисяч доларів і відносилися до поточного ремонту та технічного обслуговування транспортних засобів у обсязі 114,8 тисяч доларів (54,7% від обсягу даного виду і 0,1% від усього обсягу експорту послуг) і ремонту апаратури, побутових приладів та інструментів у обсязі 94,9 тисяч доларів (45,3% обсягу даного виду і 0,1% від усього обсягу експорту послуг). Даний вид послуг надавався громадянам Польщі (45,2%), Італії (45,2%) і Словаччини (9,6%). У 2017 р. даний вид послуг не надавався.

Експорт транспортних послуг. У 2014 р. їх надано на суму 10,723 млн. дол., у 2016 р. – 6,0068 млн. дол., у 2017 р. – 10,7734 млн. дол.

Таблиця 5

Динаміка експорту транспортних послуг, мільйонів доларів США*

Роки									
2013		2014		2015		2016		2017	
усього	в країні ЄС	усього	в країні ЄС	усього	в країні ЄС	усього	в країні ЄС	усього	в країні ЄС
9,652	9,017	10,723	9,260	7,663	7,099	6,007	5,417	10,7734	10,3447

*) За даними Головного управління статистики у Тернопільській області

Транспортні послуги є найбільш диверсифікованими і включають послуги морського транспорту (вантажного морського транспорту, агентування та фрахтування морського флоту), повітряного транспорту, залізничного транспорту (у тому числі послуги пасажирського залізничного транспорту та транспортно-експедиційні послуги), послуги автомобільного транспорту (у тому числі пасажирського, транспортно-експедиційні послуги та послуги, пов'язані із забезпеченням автомобільної транспортної інфраструктури), а також пакетування вантажів, послуги з оформлення документів відповідно до вимог митного контролю.

Таблиця 6

*Динаміка та структура транспортних послуг**

Вид транспортної послуги	2014		2016		2017	
	Усього, тисяч доларів	% у заг. обсязі трансп. послуг	Усього, тисяч доларів	% у заг. обсязі трансп. послуг	Усього, тисяч доларів	% у заг. обсязі трансп. послуг
	Послуги морського транспорту	-	-	2,7	-	-
Послуги залізничного транспорту	268,8	2,5	-	-	-	-
Послуги автомобільного транспорту	10454,5	97,5	6004,1	100,0	10,7734	100
Усього	10723,3	100,0	6006,8	100,0	10,7734	100

*) За даними Головного управління статистики у Тернопільській області [8]

У 2014 р. серед країн, яким надавався даний вид послуг, провідна роль належала Польщі (33,9%), Великій Британії (31,7%), Російській Федерації (7,8%), Німеччині (7,1%), Швеції (6,6%), Казахстану (4%), Нідерландам (3,3%), у значно менших масштабах, сума яких не перевищує 100 тисяч доларів, – Норвегії, Латвії, Данії, Республіці Молдови, Угорщині, Чехії, Канаді, Італії. Усього транспортні послуги надавалися 30 країнам.

У 2017 р. це були Швеція (52%), Польща (30%), Німеччина (5%), Болгарія (4%), у значно менших розмірах – Греція, Швейцарія, Литва, Велика Британія, Молдова, Нідерланди, Канада, Естонія, Бельгія, у незначних обсягах, що не перевищують 10 тисяч доларів, Білорусь, Болгарія, Бразилія, Вірменія, Грузія, Данія, Іспанія, Італія, Словаччина, Угорщина, Франція, Чехія.

Експорт послуг, що пов'язані із подорожами. До послуг, що пов'язані із подорожами (їх у 2014 р. надано на загальну суму 6,942 млн. дол. доларів громадянам 85 країн світу; у 2017 р. – 95 країнам на суму 7,85986 млн. дол.), відносять послуги під час відряджень, ділових переговорів, послуги під час ділових подорожей (проживання і харчування під час ділових подорожей), послуги освітніх подорожей (проживання, транспортні, освітні), з оздоровчою метою, туристські послуги (послуги гідів та екскурсводів, проживання та харчування туристів), послуги під час особистих подорожей.

Таблиця 7

Динаміка структури послуг, пов'язаних із подорожами, мільйонів доларів США*

Вид послуги	2014		2016		2017	
	Усього, тисяч доларів	% у заг. обсязі послуг	Усього, тисяч доларів	% у заг. обсязі послуг	Усього, тисяч доларів	% у заг. обсязі послуг
	Послуги під час відряджень, ділових переговорів, у тому числі: пов'язані з проживанням пов'язані із харчуванням місцеві транспортні послуги в період відрядження	18,7	0,3	68,2	1,0	-
Послуги під час інших ділових подорожей	-	-	1,8	-	-	-
Послуги, пов'язані із освітньою подорожжю, у тому числі: пов'язані із проживанням з освіти	6909,2	99,5	6904,5	98,8	7788,5	100,0
	307,0	4,4	257,6	3,7	288,9	3,7
	6602,2	95,6	6646,9	95,1	7499,6	96,3

Послуги, пов'язані з подорожжю з оздоровчою метою (послуги лікувальних закладів та інші послуги у сфері охорони здоров'я)	7,2	0,1	10,2	0,2	-	-
Туристичні послуги	3,4	-	0,3	-	-	-
Послуги під час інших особистих подорожей	3,9	0,1	4,3	-	-	-
Усього	6942,3	100,0	6989,3	100,0	7788,5	100,0

*) За даними Головного управління статистики у Тернопільській області

Провідні позиції у 2014 р. у експорті даного виду послугу посідали Нігерія (25,4%), США (21,3%), Ірак (12,3%), Гана (10,5%), Польща (7,3%), у значно менших об'ємах – Конго і Єгипет (по 2%), Індія (1,8%).

Таблиця 8

Динаміка експорту послуг, пов'язаних із подорожами*,
мільйонів доларів США

Роки									
2013		2014		2015		2016		2017	
усього	в країні ЄС	усього	в країні ЄС	усього	в країні ЄС	усього	в країні ЄС	усього	в країні ЄС
5,539	0,832	6,942	0,564	6,767	0,874	6,989	1,176	7,8596	1,2998

*) За даними Головного управління статистики у Тернопільській області [8]

У 2017 р. найбільший обсяг даного виду послуг припадав на Нігерію, Польщу й Гану (по 15%), Азербайджан (9%), Єгипет та Індію (по 8%), США (6%), Ірак (3%), Зімбабве, Конго, Марокко і Сьєрра-Леоне (по 2%), у обсягах, що не перевищують 100 тисяч доларів США – Замбію, Ізраїль, Канаду, Камерун, Ліберію, Молдову, Німеччину, Пакистан, Російську Федерацію, Сирію, Танзанію, Узбекистан, Швецію. У обсягах, що не перевищують 10 тисяч доларів, цей вид надавався громадянам Австрії, Бельгії, Болгарії, Бразилії, Великої Британії, Грузії, Данії, Естонії, Кот-д'Івуару, Румунії, Туреччини, Франції, Чехії, у мізерних обсягах, що не перевищують однієї тисячі доларів, – громадянам Вірменії, Італії, Литви, Нідерландів, Словаччини, Угорщини.

Експорт послуг у сфері комунікацій, комп'ютерні й інформаційні послуги. До послуг у сфері телекомунікацій відносять власне телекомунікаційні послуги, послуги комп'ютерні та інформаційні. У 2013 р. такі послуги надавалися 6 країнам, у 2014 р. і 2015 р. – 8, у 2016 р. – 9, у 2017 р. – 8.

Таблиця 9

Динаміка структури послуг у сфері комунікацій, комп'ютерні й інформаційні послуги

Вид послуги у сфері комунікацій, комп'ютерні й інформаційні послуги	2014		2016		2017	
	Усього, тисяч доларів	% у заг. обсязі послуг	Усього, тисяч доларів	% у заг. обсязі послуг	Усього, тисяч доларів	% у заг. обсязі послуг
Телекомунікаційні послуги	-	-	-	-	-	-
Комп'ютерні послуги	-	-	2053,1	5,4	2201,2	99,5
Інформаційні послуги	-	-	36059,0	94,6	10,0	0,5
Усього	1987,8	100,0	38112,1	100,0	2211,2	100,0

*) За даними Головного управління статистики у Тернопільській області [8]

У 2014 р. найбільше послуг надавалося підприємствам Франції (28,8%), США (27,7%), Швеції (13,1%) і Німеччини (13,0%), Об'єднаних Арабських Еміратів (5%).

У 2017 р. обсяг надання такого виду послуг впав на 35,9 млн. дол. і склав лише 5,8% від обсягу 2016 року. Послуги надавалися Німеччині (627,2 тис. дол.), США (550,4 тис. дол.), Франції (415,9 тис. дол.), Швеції (324,1 тис. дол.), Великій Британії (93,5 тис. дол.), Швейцарії (91,7 тис. дол.), Китаю (58,7 тис. дол.), Нідерландам (39,7 тис. дол.).

Експорт ділових послуг. До ділових послуг відносять професійні консалтингові послуги, послуги операційного лізингу, наукові та технічні послуги, послуги у сфері сільського господарства та видобутку сировини, пов'язані з торгівлею та посередництвом. До послуг з будівництва відносять послуги з будівництва за кордоном і всередині країни, до послуг зі страхування – страхування

транспорту, послуги у сфері фінансів – фінансове посередництво, послуги з використанням інтелектуальної власності – послуги з ліцензування. Послуги приватним особам культурні та рекреаційні послуги включають аудіовізуальні та пов’язані з ними інші послуги.

Таблиця 10

Динаміка експорту послуг у сфері телекомунікацій, комп’ютерних й інформаційних послуг*, мільйонів доларів США

Роки									
2013		2014		2015		2016		2017	
усього	в країни ЄС	усього	в країни ЄС	усього	в країни ЄС	усього	в країни ЄС	усього	в країни ЄС
1,257	397,7	1,988	1,312	1,950	1,276	38,112	37,520	2,2112	1,5104

*) За даними Головного управління статистики у Тернопільській області

У 2013 р. даний вид послуг надавався всього на суму 232,6 тис. дол. 13-м країнам; у 2014 р. – на суму 335,9 тисяч доларів 8-м країнам, у 2015 р. – 24-м країнам на суму 689,3 тис. дол.; у 2016 р. – 13-м країнам на суму 469,9 тис. дол. у 2017 р. – 25-м країнам на суму 156,1 тис. дол.

У 2014 р. лівова частка цих послуг припадає на Польщу (понад 62%), Францію (25), значно менша – на Бельгію (9%) і Словаччину (3%).

У 2017 р. на Болгарію припадало 33,3%, Словаччину – 24%, Польщу – 22%, Молдову – 15%, Німеччину – 4%; у мізерних обсягах ділові послуги надавалися Литві, Великій Британії, Італії, Румунії, Угорщині, Франції, Чехії, Грузії.

Експорт послуг з будівництва. Це новий вид послуг надавався тільки у 2016 р. Він складав 1,892 мільйони доларів і стосувався Литви.

Висновки: відбувається неухильне збільшення частки експорту послуг у загальній масі експорту із Тернопільської області. У структурі експорту послуг відбувається незначне скорочення послуг з переробки матеріальних ресурсів і транспортних поліг та деяке збільшення частки послуг, пов’язаних і подорожами і послугами у сфері телекомунікацій. Крім того, відбуваються активні територіальні зрушення в структурі експорту послуг за рахунок африканських країн та Індії.

Література:

1. Зовнішньоекономічна діяльність Тернопільщини в 2014 році. Статистичний збірник / За редакцією Н. С. Дідуник; відповідальна за випуск Г. Ф. Романик. – Тернопіль, Головне управління статистики у Тернопільській області, 2015. – 121 с.
2. Зовнішньоекономічна діяльність Тернопільської області за 2014 рік / Відповідальна за випуск Г. Ф. Романик. – Тернопіль, Головне управління статистики у Тернопільській області, 2015.
3. Зовнішньоекономічна діяльність / Географія Тернопільської області : монографія. В 2-х т. Т. 2. Населення. Господарство / ТНПУ ім. В. Гнатюка. – Тернопіль: Крок, 2017. – 342 с. (Стор. 303-323).
4. Статистичний збірник «Зовнішньоекономічна діяльність Тернопільщини в 2016 році / За редакцією Н. С. Дідуник; Відповідальні за випуск Н. В. Куніц і Г. Ф. Романик. – Тернопіль, Головне управління статистики у Тернопільській області, 2017. – 135 с.
5. Статистичний щорічник Тернопільської області. 2014 рік. – Тернопіль, Головне управління статистики у Тернопільській області, 2015. – 442 с.
6. Статистичний щорічник Тернопільської області. 2016 рік / За редакцією А. А. Чорного; Відповідальні за випуск Т. М. Гришук, Н. С. Дідуник. – Тернопіль, Головне управління статистики у Тернопільській області, 2017. – 428 с.
7. Статистичний збірник «Зовнішня торгівля Тернопільської області товарами та послугами у 2017 році/ За ред. Н. С. Дідуник; Відповідальні за випуск Н. В. Куніц, Г. Ф. Романик. – Тернопіль, Головне управління статистики у Тернопільській області, 2017. – 122 с.

Abstract:

Mikhail Potoki, Victoria Gumenyuk, Julia Senyk. STRUCTURAL CHANGES IN EXPORT OF SERVICES FROM THE TERNOPIL REGION.

Issues related to changes in the structure of export of services from the Ternopil region are considered. The analysis of absolute and relative indicators of export of services, outlines some territorial changes in the export of services.

Key words: foreign economic activity, export, services, service structure.